

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi<https://doi.org/10.37093/ijsi.1057363>

Tek Taraflı Çekilmenin Ardından Gazze

Zuhal Çalık Topuz*

Öz

Gazze Şeridi, Kudüs'ün sahip olduğu kültürel ve dini özelliklerden yoksun olmasına rağmen her dönem tarım ve ticaretin merkezi konumunda olmuş ve bu yüzden sık sık imparatorlukların askeri çatışmaları arasında kalmıştır. Günümüzde ise Filistin ve İsrail arasında siyasi ve askeri çatışmanın odak noktası haline gelmiştir. 2005 yılında, İsrail'in tek taraflı olarak Gazze'den çekilmesinin ardından geçen 17 yıl boyunca, İsrail çeşitli gerekçelerle Gazze'ye yönelik operasyonlarda bulunmaya devam etmiş ve 2008-2021 yılları arasında dört şiddetli saldırıyla iki taraf arasındaki çatışmada asimetrik güç dengesi daha net bir şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Literatürde Gazze sorununun farklı yönlerini ele alan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmada mevcut çalışmalar sistematik olarak analiz edilerek, (i) İsrail'in 2005 yılında neden çekilme kararı aldığı sorusunun yanıtı aranmış, (ii) çekilme kararının ardından geçen 17 yıl boyunca bölgedeki operasyonların seyri takip edilerek bir bütünlük oluşturulmuş ve (iii) gelinen noktada Gazze'nin hukuki statüsü değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gazze, İsrail, Filistin, çekilme, çatışma**Jel Kodları:** K00, K10, K190.**Cite this article:** Çalık Topuz, Z. (2022). Tek taraflı çekilmenin ardından Gazze. *International Journal of Social Inquiry* 15(1), 209–222. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1057363>

* Dr. Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ardahan / Türkiye.
E-posta: zuhalcaliktopuz@ardahan.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0021-1353>

Article Information

Received 13 January 2022; Revised 16 June 2021; Accepted: 17 June 2022; Available online: 30 June 2022

Gaza After the Unilateral Withdrawal

Abstract

Gaza Region, although it has lack of Jerusalem's cultural and religious features, it has always been the center of agriculture and commerce, and is thus often among the military conflicts of the empires. Today, the political and military clash between Palestine and Israel has become the focal point. In 2005, for the past 17 years following Israel's unilateral withdrawal from Gaza, Israel has been in various operations for several reasons. Between 2008-2014 years; three violent attacks, the asymmetrical power balance of the conflict, came to light. There are many studies in the literature that deal with different aspects of the Gaza issue. Systematically analyzing the existing literature, this research evaluates (i) why Israel decided to withdraw in 2005, (ii) the course of operations in the region during the 17 years after the decision to withdraw, and (iii) the legal status of Gaza at the current point.

Keywords: Gaza, Israel, Palestine, withdrawal, conflict.

Jel Codes: K00, K10, K190.

1. Giriş

1990'lı yıllarda uluslararası konjonktürün de etkisiyle başlatılan Filistin-İsrail barış süreci Ortadoğu coğrafyasında yeni bir başlangıcın ilk adımı olmuştur. Bu süreç içerisinde taraflar, temel sorunlar (Kudüs'ün statüsü, mülteciler, Yahudi yerleşimciler sorunu ve Filistin Devleti'nin geleceği) üzerine yoğunlaşmak yerine, birbirlerini tanıma ve "barış için toprak" söylemi üzerinden ilerlemeyi seçmişlerdir. 1991 Madrid Konferansı ile başlatılan barış sürecinde, 1993 yılında Oslo Anlaşması olarak bilinen İlkeler Bildirgesi Anlaşması imzalanarak diplomatik sürece geçilmiştir. 4 Mayıs 1994'te ise, Gazze-Eriha (Kahire Ant.) Anlaşmasıyla İsrail ilk defa adı geçen bölgelerden geçiş süreci içerisinde çekilmeyi kabul etmiştir (Bayraktar, 2013, s. 139). Ancak barış süreci içerisinde yapılan antlaşmaların¹ taraflar arasında geçen gerilimler sonucunda kesintiye uğraması, İsrail'in yetki ve toprak devri konusundaki isteksiz tutumu sebebiyle geçiş sürecine ait taahhütleri yerine getirmemesi ve tarafların temel sorunlar hakkındaki görüş ayrılıklarının çözüme kavuşturulamaması nedeniyle Oslo sürecinin son adımı olan Camp David müzakereleri (Eylül 2000) bir anlaşmaya varılmadan hızlı bir şekilde sonlandırılmıştır (Koç, 2006, s. 245; Özkoç, 2009, s. 187).

Barış görüşmelerinin hızlı bir şekilde sonlandırılmasının ardından 28 Eylül 2000'de Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa ziyareti, provakatif bir hareket olarak gerginliğin artmasına neden olmuş ve Filistinlileri İkinci İntifada'ya iten kitlesel bir gösteriye dönüşmüştür. 2000 sonrası barış görüşmeleri devam etse de taraflar arasında şiddetin ve gerilimin önüne geçilememiştir. Bu siyasi ortam içerisinde, Aralık 2003 yılında İsrail Başbakanı Ariel Şaron, İsrail'in tek taraflı olarak (herhangi bir anlaşma temelinde hareket etmeden) Gazze'den çekilme planını açıklamıştır. Çekilme planıyla İsrail, Gazze'de bulunan 21 yerleşim yeri ve Batı Şeria'da yer alan 4 izole yerleşim yerinin tahliyesine yönelik tek taraflı bir çekilmeyi gerçekleştirmiştir (Mark, 2005, s. 2). 2005 yılında tamamlanan çekilme sonrasında, taraflar arasında barış sürecinin devamına dair olumlu bir durum söz konusu olsa da sonuç istenileni sağlamamıştır. İsrail, 38 yıl sonra askeri işgaline son vererek Gazze'den fiili olarak çekilmesine rağmen, güvenlik boyutuyla çekilme planının 3. başlığını gerekçe göstererek, Gazze'nin sınırları, hava sahası ve kıta sahanlığını kontrol altında tutmaya devam etmiştir (Prime Minister Ariel Sharon's four-stage disengagement plan, 2004). Bununla birlikte çekilmenin ardından İsrail, Gazze'ye dört kapsamlı operasyon düzenlemiş ve bu operasyonlar devlet ile devlet dışı bir aktör arasında yaşanan asimetrik çatışmayı ortaya çıkarmıştır. İsrail düzenlemiş olduğu askeri operasyonların yanında;

¹ Gazze Şeridi ve Eriha Anlaşması (Kahire) 1994, Oslo II veya Geçici Anlaşma 1995, Hebron Protokolü 1997, Wye River Memorandumu 1998, Şarm El-Şeyh (II. Wye River) Anlaşması 1999.

Gazze'nin ekonomisini, sınır geçişlerini ve birçok hayati kaynağı kontrol altında tutarak siyasi ve ekonomik bir savaş da başlatmış ve bu savaştan Gazze'de yaşayan yaklaşık 2 milyon Filistinli (UNRWA, 2021) olumsuz etkilenmiştir.

Literatürde Gazze sorununun farklı yönlerini (Gazze operasyonları, İşgal statüsü, tarihsel, vb.) ele alan birçok araştırma (Gordon, 2008; Samson, 2010; Longobardo, 2021; Amir, 2021) bulunmaktadır. Bu çalışmada ise, Gazze sorununa bütüncül yaklaşılarak sistematik olarak sentezlenmesi hedeflenmiştir. Bu yönüyle çalışmanın literatüre katkıda bulunabileceği söylenebilir. Bu kapsamda çalışmanın amacı;

- i. İsrail'in 2005 yılında uygulamaya koyduğu çekilme kararının nedenlerini,
- ii. çekilme kararının ardından geçen sürede bölgede yaşanan asimetrik çatışmaları,
- iii. çekilme sonrası Gazze'nin hukuki statüsünü incelemektir.

Bu kapsamda çalışma dört (4) bölüm olarak organize edilmiştir. İlk bölümde Gazze Şeridi hakkında kısa bir anlatım yapılmıştır. İkinci bölümde, ana sorunsalımız olan İsrail'in bölgeden çekilmesinin altında yatan nedenler literatür taraması yapılarak sınıflandırılmıştır. Üçüncü bölümde, İsrail'in bölgeye düzenlemiş olduğu operasyonlar ele alınarak bölgeden çekilmesine rağmen bölge üzerindeki kontrolü ortaya konulmuştur. Son bölümde ise İsrail'in Gazze Şeridi'nin uluslararası statüsünü değiştirmeye yönelik tek taraflı girişimi sonrasında Gazze'nin hukuki statüsü değerlendirilmiştir.

2. Gazze Şeridi

Gazze bölgesi; Akdeniz, Mısır ve İsrail arasında 360 kilometrekarelik bir alanı kaplayan ve üzerinde yaklaşık olarak iki milyon insanı barındıran bir toprak parçasıdır (Central Intelligence Agency, 2022). Bu özelliğiyle Gazze Şeridi, dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir. Gazze Şeridi, Mısır ile Doğu Akdeniz'i bağlayan önemli bir stratejik noktada bulunmasına ve antik bir şehir olmasına rağmen, 1948 yılından önce modern Gazze Şeridi'ni tanımlayan bir bölge bulunmamaktadır (Alexander, 2007, s. 8). 1948 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Taksim Planı'nın kabul edilmesinin ardından Gazze bölgesinin bir kısmı, kurulacak olan Filistin Devleti'ne verilirken, Aşdod şehrinin kuzeyindeki bölge ile Necef çölü arasındaki bölge, Yahudi Devleti'ne bağlantı noktası sağlaması amacıyla İsrail Devleti'ne verilmiştir. Bu bağlantı noktası Gazze bölgesini Aşdod ve Aşkelon ile komşu olan Arap yerleşimleri olan Beyt Affa ve Faluca'dan ayırmıştır (Filiu, 2016, ss. 73-74). 1948 Savaşının ardından Gazze Şeridi coğrafi olarak tanımlanmış ve sınırları 1949 yılında İsrail ve Mısır arasında imzalanan ateşkes antlaşmasıyla belirlenmiştir. Ateşkes antlaşmasıyla Gazze, Mısır yönetiminde bağlantısız bir siyasi yerleşim bölgesi olarak kabul edilmiş ve Gazze Şeridi ile Mısır arasındaki uluslararası sınır bozulmadan korunmuştur. 1967 Savaşında İsrail askeri güçleri, Gazze, Batı Şeria, Sina Yarımadası ve Golan Tepelerini işgal ederek kendi sınırlarına dahil etmiştir. Bununla birlikte Gazze'nin siyasi varlığı, İsrail yönetiminin bölgenin kontrolünü ele geçirmesiyle sona ermiştir (Efrat, 2006, s. 179).

İşgal altında geçen 38 yıl boyunca Gazze halkı, İsrail'in saldırgan tutumuna ve kısıtlamalarına maruz kalmıştır. İsrail, bölgeyi dış dünyaya kapatarak, tampon bölgeler oluşturarak ve askeri gücünü kullanarak doğrudan kontrol altında tutmaya çalışmış ve 1994 yılında, Gazze bölgesini diğer yerleşim yerlerinden ayırmak amacıyla tüm kara sınırı boyunca bir güvenlik bariyeri (sensörler-tel çitler-tampon bölgeler) inşa etmiştir. Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) işgal altındaki Filistin topraklarında Duvar inşasının hukuki sonuçlarına ilişkin danışma görüşünde, İsrail'in duvar inşasının uluslararası hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. İsrail'in uluslararası

hukuku ihlal ederek duvar inşası, işgal altındaki Filistin topraklarında, sivil hayatın kesintiye uğratılması başta olmak üzere, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkına da engel teşkil ettiği ifade edilmiştir (International Court of Justice, 2004). Bu süreçte, İsrail'in hem ekonomik hem bürokratik olarak kontrol altında tuttuğu Gazze bölgesi, giderek yoksullaşarak İsrail'e bağımlı hale getirilmiştir (Amnesty International, 2022, s. 20). Bununla birlikte 1968 yılından itibaren İsrail, Gazze Şeridi'nde uluslararası toplum tarafından yasadışı sayılmasına rağmen yerleşim yerleri kurmaya başlamıştır. 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail'in yerleşim politikası bir devlet politikası haline dönüşmüş ve kurmuş olduğu yerleşim yerlerinin bölgenin tartışmalı yapısından dolayı yasal olduğunu savunmuştur (Freedom House, 2013). Yeni yerleşim yerlerinin kurulması politikası doğrultusunda İsrail, Gazze'de, 1970 yılında yarı askeri niteliğe sahip ilk yerleşim birimi olan Kfar Darom'u kurmuştur. 1970 yılından 2004 yılına kadar ki geçen süre içerisinde Gazze bölgesinde yaşayan Yahudi yerleşimci sayısı 7000'e kadar ulaşmıştır (Efrat, 2006, ss. 175-176).

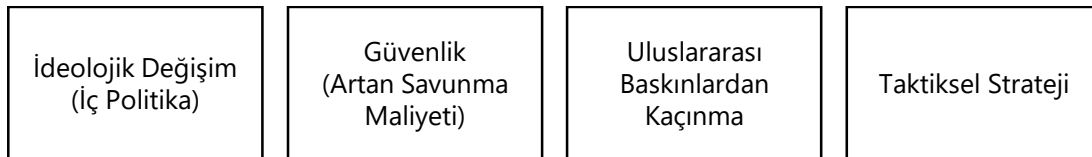
Filistin'in unutulmuş köşesi olarak tanımlanan Gazze Şeridi, uzun yıllar boyunca Filistin topraklarının statüsü veya geleceği hakkındaki yasal ve siyasi söylemden yoksun kalmıştır (Luft, 2018, s. 233). Günümüzde ise, Gazze Şeridi'nin işgal altındaki bölge statüsü, bölgede 2005'ten bu yana yaşanan bir dizi gelişmenin ardından yeniden politik, hukuki ve akademik tartışmaların odak noktası haline gelmiştir (Darcy & Reynolds, 2010, s. 211).

3. İsrail'in Gazze'den Tek Taraflı Çekilmesinin Nedenleri

18 Aralık 2003 tarihinde İsrail Başbakanı Ariel Şaron, Gazze'den tek taraflı çekileceğini bildiren çekilme planını açıklamıştır (Glick, 2021). İsrail, bu planın tek taraflı olarak uygulanacağını çünkü ikili bir anlaşmada ilerleme kaydetmenin mümkün görünmediğini ve muhatap bir karşı tarafın olmadığını savunmuştur. Bu yüzden Filistinlilerle çekilmenin kapsamı, zamanlaması ya da çekilme koşulları doğrudan müzakere edilmemiştir. Bu kapsamda Ağustos 2005 tarihinde İsraili yerleşimciler Gazze'den boşaltılmış ve 12 Eylül tarihinde ise son İsrail askeri Gazze Şeridinden çekilmiştir (Mnookin vd., 2014, s. 132). İsrail'in Gazze'den tek taraflı çekilmesinin altında yatan nedenler literatür taramasıyla araştırıldığında, bu nedenler çalışma kapsamında Şekil 1'de sunulan 4 başlık altında sınıflandırılmıştır.

Şekil 1

Tek taraflı çekilmenin nedenleri

İsrail'in ideolojik değişiminin iç politikaya yansımaları, çekilme planının altında yatan nedenlerden biridir. Ariel Şaron'un tek taraflı çekilme planı sadece Filistin-İsrail çatışmasında önemli bir dönüm noktası değil aynı zamanda İsrail'in iç politikasında da değişikliğin sembolü olmuştur (Levin, 2014, s. 87). Tarihsel açıdan değerlendirdiğimizde, İsrail parlamentosunda kuruluşundan itibaren İşçi (Mapai) partisi hakim partiyken 1977 yılında yapılan seçimlerden sonra sağ (muhafakazar) partiler ön plana çıkmaya başlamıştır. İsrail'de bu siyasal eğilimin değişmesinde göçmen dalgalarının kökenlerine bağlı olarak sosyal ve politik eğilimlerin

çeşitlenmesi önemli rol oynamıştır. Bu yeni siyasal dalga, İsrail'in revizyonist dini yapıya doğru kaymasının ve "Büyük İsrail" adı altında tarihsel topraklarına geri dönüş ideolojisinin politik bir yansıması olmuştur. Bu ideolojik dönüşüm neticesinde İsrail için Gazze'deki yerleşimciler sadece İsrail'in varlığını ve ülkenin güvenlik arzusunu değil, vaat edilen topraklar ile modern İsrail milleti arasındaki dini ideolojiyi temsil etmiştir (Weisburd & Lernau, 2006, s. 37). Bu açıdan Menachem Begin, Başbakan (1977-1983) olarak 1977 seçimlerinde iktidara geldiğinde en önemli kaygısı İsrail'in Batı Şeria ve Gazze üzerindeki kontrolünü kaybetmemek olmuştur (Peleg, 1987). 1967-1977 yılları arasında işgal edilen Batı Şeria ve Gazze bölgesine 3200 yerleşimci yerleştirilirken, Begin'in iktidarı sonrası bu sayı 1984 yılına kadar 44.000'e ulaşmıştır (Efrat, 1994). Begin'in kurucusu olduğu İsrail'in sağ merkez kanat partisi olan Likud'un lideri Ariel Şaron'un, Gazze'den çekilme planını açıklayarak İsrail'in ya da özelinde Likud partisinin dini revizyonist politikasından bir ölçüde vazgeçmesinde İsrail'in "Yahudi çoğunluğa sahip demokratik bir devlet olarak varlığını" devam ettirdiği bir değeri korumak önemli yer tutmuştur (Rynhold & Waxman, 2008). Kabinenin 20 Şubat 2005'te planı nihai olarak onaylamasının ardından Şaron, geri çekilmenin "İsrail Devleti'nin Yahudi ve demokratik bir devlet olarak geleceğini güvence altına aldığını" ilan etmiştir (Myre, 2005). İsrail'in iç kamuoyunda ise çekilme planı, Filistin ile barış sürecinin yeniden canlandırılması için bir adım; İsrail'in güvenliğini tehdit altında bıraktığı ve yerleşimcilerin bölgeden çıkarıldığı için ihanet ve Batı Şeria'da uzun vadeli kontrolün sağlanması için planlanmış bir senaryo olarak farklı kesimlerce olumlu ya da olumsuz değerlendirilmiştir (Peters, 2010, ss. 33-44).

Çekilme planının ardındaki ikinci neden İsrail'in, güvenlik ve artan savunma maliyetleridir. Ariel Şaron, çekilme planını açıklarken 3,5 milyon Filistinlinin sonsuza kadar kontrol edilmesinin mümkün olmadığını (Alon, 2003); amacının terörü mümkün olduğunca azaltmak ve İsrail vatandaşlarına maksimum düzeyde güvenlik sağlamak olduğunu belirtmiştir (PM Ariel Sharon at the Fourth Herzliya Conference, 2003). Bununla birlikte, Gazze bölgesinde yaşayan yaklaşık 8,000 Yahudi yerleşimcinin savunulmasının maliyetli olması, yerleşimcilerin IDF'nin (İsrail Savunma Kuvvetleri/Israel Defence Forces) kapsamlı operasyonlarını kısıtlaması, çekilmenin altına yatan ekonomik nedenler arasında sayılabilir. Gazze'den çekilme ile İsrail, güvenlik tehditlerini büyük ölçüde azaltırken, IDF'nin savunma kapasitelerini artırarak bölgeye yönelik operasyonlarının daha sert ve kapsamlı olmasını sağlamıştır (Ben Sasson-Gordis, 2016, ss. 5-6). Bu kapsamda, güvenlik ve savunma maliyetlerinin İsrail'in çekilme kararında etkili olduğu söylenebilir.

Üçüncü olarak, uluslararası konjonktürün de etkisiyle uluslararası baskılardan kaçınmak isteyen İsrail'in, bu dönem içerisinde çekilme planını onaylaması, literatürde bir diğer neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Yahudi yerleşim yerlerinin babası olarak anılan Ariel Şaron (Levin, 2014, s. 89), çekilme planıyla aşırılık yanlısı politikalarını ulusal ve uluslararası çıkarlara uyacak şekilde yumuşatmıştır. Özellikle Bush yönetiminin Yol Haritası planını yeniden etkinleştirmeye çalışması ve Gazze'den çekilmeye yönelik uluslararası baskı, Şaron'u bu adımı atmaya zorlamıştır. Çekilme planı, Yol Haritası planı çerçevesinde atılan iki devletli çözüm için bir adım olarak görülmüştür. Ariel Şaron, 2003 yılında tek taraflı çekilme planını açıklamadan önce gizli görüşmelerle planı ABD'li yetkililere açıklamış ve desteklerini almıştır. ABD Başkanı Bush ve Şaron arasındaki yazışmalarda Bush, "barışa önemli bir katkı sağlayabilecek cesur ve tarihi bir girişim" olarak değerlendirip açıkça planı övmüştür. Bu mektupta ayrıca Filistin ile İsrail arasında yapılacak bir anlaşmanın yeni gerçeklikleri içerisinde barındırması ve 1967 sınırlarına geri dönüşün beklenmemesi gerektiği belirtilmiştir (White House, 2004). Birleşmiş Milletler, "nadir fırsat anı" değerlendirmesiyle yol haritası barış planının yeniden uygulanacağına yönelik olumlu bir tepki vermiştir (UN News, 2004). Avrupa Birliği ise iki devletli çözümü içeren nihai konulara

değınmediği için geri çekilme planına daha temkinli yaklaşmıştır. Ancak yine de barışın önündeki engellerin kalkması için bir adım olarak görmüştür (Mnookin vd., 2014, s. 136). Özetle, uluslararası toplumun Filistin-İsrail barışının sağlanması üzerindeki etkisinin İsrail'in çekilme kararında etkili olduğu söylenebilir.

Son olarak ise 2005 yılında yaşanan çekilmenin taktiksel bir strateji olduğuna yönelik çıkarımlar bu kategori altında sentezlenmiştir. Rynhold ve Waxman (2008) İsrail'in çekilmesini bir özgürleşme dalgasından ziyade Filistin'in farklı bir taktiksel strateji doğrultusunda işgalinin yeni bir aşaması olarak değerlendirmiştir (s. 11). Başbakan Şaron'un danışmanı Dov Weisglass çekilmenin arkasındaki gerekçeyi; "barış sürecinin dondurulması" olarak açıklamıştır. Sürecin dondurulmasıyla birlikte, bağımsız ve egemen bir Filistin Devleti'nin önüne geçilmesi, mülteciler sorunu, sınırlar ve Kudüs sorunu gibi temel sorunların tartışılmasının arka plana itilmesi" amaçlanmıştır (Shavit, 2004). Özet olarak bu taktiksel stratejiye göre, 2005 yılında İsrail askeri güçlerinin Gazze'den çekilmesinin altında, Filistin Devleti'nin devletleşme sürecine yönelik uluslararası baskıların azaltılması ve siyasal sürecin dondurulması yer almıştır.

Sonuç olarak, İsrail'in Gazze'den çekilme planının ardından, farklı kesimlerce birbirinden farklı gerekçeler ön plana atılmıştır. Bu yüzden çekilme planının tek bir nedeni bulunmamaktadır. İsrail iç siyasetinde ideolojik değişim, çekilme planında etkili olmakla birlikte tek başına çekilmeyi açıklamaya yetmemektedir. Uluslararası baskıların artması ve güvenlik sorunları da itici bir güç olmuştur. Cypel'a göre, uluslararası konjonktürel yapının etkisi ve İsrail'de yaşanan politik yozlaşmanın yönünü çevirme ihtiyacının yanı sıra İsrail'in İntifada karşısında etkisiz kalması ve onu güçsüz kılması da çekilmenin altında yatan nedenlerdir (Cypel, 2011, ss. 464-466). Özetle, bu çalışmada literatürden elde edilerek ortaya koyulan nedenler, çekilme planının zamanlamasını, tek taraflı yapısını ve kapsamını anlamada farklı perspektifleri yansıtmakla birlikte önemli etkenleri de bünyesinde barındırmaktadır.

4. Gazze'de Asimetrik Çatışmalar

İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulmasıyla birlikte savaşa dönüşen Filistin-İsrail sorunu günümüzde hala çözülmeyi bekleyen en önemli uluslararası çatışmalardan birisidir. Filistin-İsrail sorununun ortaya çıkmasında birçok faktör, aktör ve neden olması, sorunun çözülmesini zorlaştırmaktadır. Değişen uluslararası sistemin yapısına ilişkin olarak sorunun güç dengesine göre şekillendirilmeye çalışılması sorunun çözümüne ilişkin çabaların her dönem farklılaşmasına neden olmuştur. Filistin-İsrail sorunu bünyesinde yer alan Gazze Sorunu ise, İsrail'in bölgedeki halka uygulamış olduğu asimetrik güç ile sadece toprak sorunu olmaktan çıkıp bir insan hakları sorununa dönüşmüştür.

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra Camp David (1979) süreciyle birlikte yumuşayan Mısır-İsrail ilişkileri, Filistin sorununun arka plana itilmesine yol açmıştır. Ancak, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ABD, Ortadoğu'daki çıkarlarını korumanın en iyi yolunun bir Arap Koalisyonu kurulması olduğu görüşünü benimsemiş ve Filistin sorununun çözümü için adımlar atılmaya başlanmıştır (Chomsky and Pappé, 2011, s. 67). Uluslararası konjonktürün etkisiyle birlikte başlayan Oslo Barış süreciyle Filistin Sorunu için bir takvim belirlenmiş olmasına rağmen süreç hep kesintiye uğramıştır. Ardından, 2000 yılında İkinci İntifada hareketiyle barış süreci tamamen tıkanmıştır. Bu süreçte, 2006 yılında Hamas'ın parlamento seçimlerini büyük bir çoğunlukla (132/76-43) kazanmasıyla Filistin iç siyasetinde de önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır. İsrail'in önkoşulsuz olarak Gazze'den çekilmeyi açıklamasına rağmen Gazze bölgesinde ortaya çıkan otorite boşluğunun Hamas tarafından doldurulması, İsrail için doğacak güvenlik sorunlarını gerekçe göstererek kontrolü elinde tutmasına neden olmuştur. İsrail bölgeden

çekilse de Filedelfiya yolu (Mısır ve Refah bölgesi arasında uzanan yol) ile Gazze'nin karasularını ve hava sahasını kontrol altında tutarak Gazze'nin dış dünya ile bağlantısını kesmiştir (Arı, 2004). Bununla birlikte, Hamas'ın askeri operasyonlarını gerekçe göstererek Gazze'yi abluka altına almıştır.

İsrail Gazze'den çekilmesinin ardından geçtiğimiz on yedi yıl içerisinde, Gazze'ye yönelik dördü şiddetli operasyon (*Dökme Kurşun Operasyonu-2008, Savunma Sütunu Operasyonu-2012, Koruyucu Hat Operasyonu-2014 ve Duvarların Muhafızı Operasyonu-2021*) olmakla birlikte birçok küçük ve orta çaplı operasyon düzenlemiştir. Bu operasyonları dikkate alarak, İsrail'in Gazze bölgesinden çekilmesiyle bölgeyi kontrol altında tutma çabalarının sona ermediği ve sistematik bir şekilde şiddet politikalarını uygulamaya devam ettiği söylenebilir.

İsrail'in bölgeden tek taraflı çekilmesinin ardından Gazze'ye ilk kapsamlı operasyonu 27 Aralık 2008 tarihinde gerçekleştirdiği *Dökme Kurşun Operasyonu* olmuştur. Bu operasyonda, İsrail hükümeti, Gazze'den fırlatılan Hamas füzelerini gerekçe göstererek meşru savunma hakkını kullandığını açıklamıştır. Ayrıca Dökme Kurşun Operasyonu İsrail tarafından, işgal altındaki bir nüfusa karşı başlatılan saldırılar yerine dış düşmana karşı bir savaş olarak tasvir edilmiştir. İsrail, Hamas'ı "düşman bir toprakta" bir "düşman" olarak ilan ederek terörü Hamas ile eş anlamlı hale getirmiştir (Allen, 2012, s. 266). Dökme Kurşun Operasyonunun ardından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda alınan 64/92 ve 64/94 sayılı kararlarda, İsrail'in Gazze Şeridi'nde işgalci güç statüsünün devam ettiği belirtilmiştir (UN Doc. 64/92; UN Doc. 64/94).

İsrail'in Gazze'ye yönelik olarak 2012 yılında başlattığı ikinci kapsamlı harekâtı, *Bulut Sütunu Operasyonu*, Hamas'ın Arap dünyasında desteği artarken başlatılmıştır. Arap Baharı sonrası Mısır'da Müslüman Kardeşler rejiminin iktidara gelmesi Hamas ile bağların artmasına yol açarken İsrail'in Mısır ile olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla birlikte, operasyonun gerçekleşmesinde Arap Baharı sonrası Ortadoğu'da yaşanan diğer gelişmeler de etkili olmuştur. Suriye krizinin yaşanması; Suriye ve Lübnan ile İsrail arasında kuzey sınırı boyunca yaşanan belirsizlikler, Sünni koalisyonu içerisinde yer alan Katar'ın nüfuzunu artırmak için Hamas'a destek vermesi ve askeri yardımlarda bulunması ve İran'ın nükleer programını devam ettirmesi, İsrail'in bölgedeki caydırıcılığını yeniden kazanması için operasyonun yapılmasını elzem hale getirmiştir (Tzabag, 2013, s. 83). Yaklaşık bir hafta süren çatışmalarda, İsrail kara harekâtına girişmeyerek bölgeyi hava saldırılarıyla vurmuştur (Bachmutsky, 2017, s. 439).

İsrail'in Gazze'ye yönelik 2014'te düzenlediği *Koruyucu Hat Operasyonu*, Ortadoğu'daki güçler dengesinde değişikliğin etkisinde kalmıştır. Arap Baharının ardından Ortadoğu jeopolitik ortamının kaygan zemininde Mısır'da Temmuz 2013 yılında Başkan Mursi'nin askeri darbeye devrilmesi, Hamas için de kriz döneminin başlamasına neden olmuştur. 2014 yılında General Sisi yönetimindeki Mısır'da, Hamas'ın terörist bir örgüt olarak ilan edilmesi politik olarak Hamas'ın yalnızlaşmasına yol açmıştır. Mısır'da yeni yönetimin Hamas'ın önemli gelir kaynaklarından biri olarak gördüğü Mısır'dan Gazze'ye kaçak tünelleri kapatmasıyla birlikte siyasi ve ekonomik baskılar, şiddet ortamının artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Suriye ve Irak'ta artan IŞİD tehdidine karşı uluslararası toplumun köktendinci İslam'ın tehdidine yönelik birleşmesi, Hamas'a karşı tutumlarını da etkilemiş ve Hamas'ın tecridini daha da kötüleştirmiştir (Chorev & Shumacher, 2014, ss. 10-11). Hamas'ın içinde bulunduğu durumdan faydalanmak isteyen İsrail, 51 gün süren operasyon boyunca, Gazze bölgesini kara, deniz ve havadan askeri girişimlerle kontrol altında tutmuştur (Bayraktar, 2014, s. 6).

İsrail'in düzenlemiş olduğu Koruyucu Hat operasyonunun ardından geçen 7 yılda Filistin'in kaderini şekillendiren birçok olay yaşanmıştır. Bunlardan bir tanesi ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması (6 Aralık 2017) ve Büyükelçiliğini Kudüs'e (14 Mayıs 2018) taşımasıdır.

Filistinliler, hem Kudüs'ün ABD tarafından başkent kabul edilmesini protesto etmek ve hem de İsrail'in ablukası altındaki yaşamlarını uluslararası topluma duyurmak amacıyla 30 Mart 2018 tarihinde "Büyük Dönüş Yürüyüşü" adı altında İsrail sınırlarına yürüyüş başlatmışlardır (Toçoğlu, 2018, s. 2). Bu yürüyüşlere orantısız bir şekilde karşılık veren İsrail, Gazze'ye yönelik tutumunu sertleştirmiştir. Gazze'yi abluka altında tutan İsrail, 2021 yılında ise Doğu Kudüs'te yer alan Şeyh Cerrah Mahallesinde yaşayan Filistinlilerin evlerinden çıkarılması olaylarının tetiklediği *Duvarların Koruyucusu* operasyonunu düzenlemiştir. Taraflar arasında çatışmanın arka planında, her iki tarafında yaşadığı iç siyasi karışıklıklar önemli rol oynamıştır (The International Legal Forum, 2021, s. 1).

Sonuç olarak Gazze'nin durumunu operasyonları göz önüne alarak kısaca değerlendirdiğimizde, İsrail'in Gazze Şeridinden çekilmesine rağmen gerçekleştirdiği operasyonlar bölgedeki etkin kontrolünü devam ettirdiğinin bir göstergesi niteliğindedir. Bu yüzden, uluslararası toplum nezdinde de İsrail için siyasi ve politik sonuçları beraberinde getirmektedir (Bachmutsky, 2017, s. 452). Operasyonların yanında İsrail, 2006 yılında Hamas'ın Gazze'deki seçimleri kazanmasının ardından, Gazze Şeridi'nin sınırlarını kapatma kararı almış, bu kapatmayı 2009 yılında Dökme Kurşun operasyonunun ardından deniz ablukası izlemiştir. 6 Aralık 2021 tarihinde ise, Gazze'yi kara ve denizden tamamen çevreleyen Gazze Duvarı'nın inşasını tamamlamıştır. Günümüzde, Gazze Şeridi'ne erişim hem hava hem deniz ablukası hem de karayollarının İsrail tarafından denetlenmesi ile kısıtlanmıştır. Bununla birlikte İsrail, güvenlik nedenleriyle, bölgeye giren kişilerin ve malların serbest dolaşımına kısıtlamalar getirerek bölgeden bölgeye hareket özgürlüğünü önemli ölçüde azaltmıştır (Longobardo, 2021, ss. 50-51).

5. Gazze'nin Statüsü: Gazze Hala İşgal Altında mı?

Gazze'nin işgal statüsü en temelde, İsrail'in bölgenin işgalci gücü olup olmadığına bağlı olarak uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki işgal durumlarında geçerli olan hak ve yükümlülüklerine tabi olması bakımından önem arz etmektedir (Bachmutsky, 2017, s. 417). 1967 Savaşıyla İsrail tarafından işgal edilen Gazze'nin, 2005 yılında çekilme kararı sonrası işgal statüsü, uluslararası insancıl hukuk bağlamında soruna farklı yaklaşımların da eklenmesine yol açmıştır.

Bir toprağın işgal altında olup olmadığını değerlendirebilmek için öncelikle işgal kavramının tanımına bakmak gerekir. Uluslararası insancıl hukukun bünyesinde, askeri işgal durumlarına ilişkin hukuki düzenlemeler esas olarak 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi ve 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesinde yer almaktadır. İşgali tanımlamak, uluslararası insancıl hukukun ne zaman ve nasıl uygulanabilir hale geldiğini netleştirmek için önemlidir (Tilley, 2012, s. 7). İşgal, işgalci gücün, mülkiyet hakkına sahip olmadığı bir bölge üzerinde o bölgenin meşru sahibinin rızası olmaksızın etkin kontrol uyguladığı özel bir durumun ortaya çıkmasıdır (Cuyckens, 2016, s. 278). Bir başka tanıma göre işgal, "istiladan sonraki ve düşmanlıkların sona ermesinden önceki bir geçiş dönemi" olarak ifade edilmiştir (Tilley, 2012, s. 7). 1907 tarihli IV No'lu Kara Harbindeki Kanun ve Âdetlere İlişkin Lahey Sözleşmesi'ne Ek Lahey Yönetmeliği'nin 42. maddesinde belirtilen işgal tanımında ise "bir bölge, fiili olarak düşman ordusunun yetkisi altına girdiğinde işgal edilmiş sayılır ve işgal ancak, bir yetkinin tesis edildiği ve icra olduğu toprakları kapsar" ifadesi yer almaktadır. İfadeden de anlaşıldığı gibi işgalin varlığının tespit edebilmesi için bölgenin düşman ordusunun yetkisi altına girmesi gerekmektedir. Bununla birlikte işgalin fiziksel varlığını geçerli kılan bir diğer unsur ise, 43. Madde de belirtilen işgalci gücün kamu düzeni ve sivil hayatı yönetmesine dair görevlerinde belirtilmiştir. 43. Madde de işgalci gücün

"ülkede yürürlükte bulunan kanunlara saygı göstererek, kamu hayatını ve nizamını mümkün olduğu kadar yeniden tesis etmek ve sağlamlaştırmak için kendi yetkisine giren bütün tedbirleri alır" yükümlünden bahsetmektedir (Convention Respecting Laws and Customs of War on Land, Hague IV, 1907). Bu madde, işgalci gücün sorumluluğunun, niteliğinin ve kapsamının belirlenmesinde temel taşı olmuştur. İşgalci gücün sivil yaşamı koruyacak şekilde yönetmesi gerektiği belirtilmiştir (Ben-Naftali ve diğerleri, 2005, s. 563). İşgal altındaki sivillerin korunmasını sağlamaya yönelik hükümleri içeren Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ne göre işgal, "işgalci devlet "bu [işgal altındaki] topraklarda hükümet işlevlerini yerine getirdiği sürece devam eder" ifadesiyle tanımlanmaktadır (Geneva Convention, IV, 1949, art. 6).

İsrail'in duruma bakış açısı incelendiğinde, işgal statüsüne ilişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesinde yer alan işgalci sorumluluğunu üstlenmediği ve bu durumun bölgelerdeki statüsüne atfedilemeyeceği görüşünü savunduğu görülmektedir (Baker, 2012, s. 1516). İsrail'e göre, 1967 Savaşında işgal edilen Golan Tepeleri ve Sina Yarımadası aksine Batı Şeria ve Gazze'de, bölgelerin çıkarlarını temsil eden bir devletin egemenliğinden bahsetmek mümkün olmadığı için Sina Yarımadası ve Golan Tepeleri'nin hukuki statüsü ile Gazze ve Batı Şeria bölgesinin hukuki statüsünün aynı özellikleri taşımadığıdır. Mısır'ın, Gazze bölgesini hiçbir zaman ilhak etmemesi (Dinstein, 2019, s.13) ve egemenlik iddiasında bulunmayarak askeri yönetim altında idare etmesi; yine aynı şekilde Batı Şeria bölgesinde Ürdün'ün egemenlik iddiasının uluslararası düzeyde tanınmaması,² İsrail nezdinde bölgelerin tartışmalı bir konu olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Avinoam, 2009, s. 8; Tilley, 2012, s. 36). Bu nedenle İsrail, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın kontrolünü ele geçirdiğinde bölgelerde tanınmış bir egemen devlet olmadığı için bu bölgelerin İsrail tarafından "yönetildiğini", ancak uluslararası hukuk anlamında "işgal edilmediğini" iddia etmiştir (Bisharat, 2009, s. 47; Gordon, 2008, s. 26). İsrail tarafından bu topraklar, işgal edilmiş yerine "yönetilen" veya "tartışmalı" olarak tasnif edilerek, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin tam olarak uygulanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Darcy & Reynolds, 2010, s. 223). Sonuç olarak, Batı Şeria'nın (Doğu Kudüs hariç) ve Gazze'nin askeri yönetiminin çerçevesi işgal yasasının kurallarına uysa da, hukuken uygulanabilirlikleri İsrail hükümeti tarafından hiçbir zaman resmi olarak tanınmamıştır (Benvenisti, 2012, s. 582). Geri çekilmeden sonra ise, İsrail hükümeti artık Gazze Şeridi'ni işgal etmediğini, bu nedenle işgal yasasının İsrail'in bölgedeki eylemleri için geçerli olmadığını iddia etmiştir (Shany, 2009, s. 4).

İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni işgal etmesinden bu yana, uluslararası toplum İsrail'in aksine İsrail'i, 1907 Lahey Düzenlemeleri ve 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde işgalci güç olarak nitelendirmiştir (Mari, 2005, ss. 358–359). Bu görüşlerine gerekçe olarak da Gazze'nin hava, deniz ve kara sahalarının İsrail tarafından hala kontrol edildiği ve İsrail'in güvenlik gerekçeleriyle hala bölgeye askeri operasyonlarını sürdürdüğü için işgalin devam ettiğini ifade etmektedirler (Darcy & Reynolds, 2010). Çekilme bu yüzden İsrail'in fiili otoritesini sona erdirmemiştir (Longobardo, 2021, s. 54). Birleşmiş Milletler (BM) organları tarafından hazırlanan raporlar ve alınan kararlar da bu durumu destekler niteliktedir. 2008 yılında Dökme Kurşun Operasyonu'nun ardından BM İnsan Hakları Konseyi tarafından hazırlanan Goldstone raporunda, İsrail'in Gazze Şeridi üzerinde etkin bir kontrol uyguladığı ve bu kontrolün İsrail'in Gazze Şeridi'ni işgal altında tuttuğunun bir kanıtı olduğu görüşündedir (United Nations, 2009). BM Güvenlik Konseyi nezdinde ise 2009 yılında alınan 1860 sayılı kararda, İsrail'in işgalci bir güç olmaya devam ettiği teyit edilmiştir (United Nations Security Council Resolution, 1860, 2009).

² 13 Nisan 1950 tarihinde Ürdün parlamentosunda alınan, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü tek bir Haşimi Krallığı altında birleştirme kararını sadece Birleşik Krallık ve Pakistan tanımıştır. Bkz. Blum, 1968, ss. 289-290.

Gazze'nin artık işgal altında olmadığını savunanlar ise, özellikle 2006 yılından sonra Hamas'ın Gazze'de yönetimi ele alması ve kamusal hizmetleri sunmaya başlamasının ardından Gazze'de işgalin son bulmasından bahsetmektedirler (Cuyckens, 2016, s. 285). Benvenisti'de 2008-9 yılında Gazze'de yaşanan Dökme Kurşun Operasyonunda yoğun çatışmalara rağmen İsrail güçlerinin Gazze'nin çoğunu kontrol edemediğini ve bu yüzden artık İsrail'in Gazze'de etkin bir kontrol uygulamadığını gösterdiğini iddia etmektedir (Benvenisti, 2012, s. 598).

Hukuki açıdan Gazze'nin durumunu değerlendirdiğimizde İsrail'in fiili olarak Gazze'den çekilmesiyle işgal statüsü de sona ermiştir. Ancak, İsrail'in Gazze'de sadece fiili varlığına odaklanmak Gazze'nin işgal altında olmadığı anlamını taşımamaktadır. Gazze'de İsrail kara birliklerinin olmaması, bölgenin artık "düşman ordunun yetkisi altında" olmadığını göstermesine rağmen, İsrail'in devam eden askeri operasyonları İsrail'in hala bölge üzerinde etkin kontrol uyguladığını göstergesi niteliği taşımaktadır. Cenevre Sözleşmesinin işgale ilişkin hükümlerinde açıkça belirtildiği üzere, İsrail'in Gazze üzerindeki etkin kontrolünü sürdürmeye devam ettiği ve Gazze Hükümeti'nin temel işlevlerini -iç ve dış güvenliği yönetmek, insan ve mal akışını düzenlemek vb.- yerine getirmeye devam ettiği sürece işgalci güç statüsünü devam ettirmektedir. İsrail, bununla birlikte, bölgeyi hava, kara ve denizden etkin kontrol etmeyi sürdürmektedir. İsrail'in askerlerini ve yerleşimcilerini bölgeden geri çektiği için Gazze'ye karşı daha az yükümlülüğü olsa bile Filistin Yönetimi'nin bölge üzerinde tam kontrol uygulamasına izin verene kadar sorumluluklarından tamamen kurtulmuş olmayacaktır (Stephanopoulos, 2006, s. 525).

6. Sonuç

Bu çalışmada literatürün sistematik olarak analiziyle; İsrail'in 2005 yılında neden çekilme kararı aldığı, çekilme kararının ardından geçen on yedi yıl boyunca bölgedeki operasyonların seyri ve gelinen noktada Gazze'nin hukuki statüsü değerlendirilmiştir. Bu araştırma kapsamında öncelikle İsrail'in 2005 yılında Gazze'den çekilme nedenleri analiz edilerek 4 başlık altında sentezlenmiştir: (i) İdeolojik Değişim (İç Politika), (ii) Güvenlik (Artan Savunma Maliyeti), (iii) Uluslararası Baskınlardan Kaçınma ve (iv) Taktiksel Strateji. Ardından İsrail'in Gazze'den çekilmesinin ardından düzenlediği dört şiddetli operasyon (*Dökme Kurşun Operasyonu-2008*, *Savunma Sütunu Operasyonu-2012*, *Koruyucu Hat Operasyonu-2014* ve *Duvarların Muhafızı Operasyonu-2021*) ve bu operasyonlara gösterilen gerekçe sunulmuştur. Son olarak, çalışmada Gazze'nin statüsü işgal kavramının tanımı çerçevesinde tartışılmış; işgal statüsüne İsrail, Birleşmiş Milletler ve çeşitli kurumların bakış açıları ortaya koyulmuş; işgalin devam etmediğini savunan görüşlerin gerekçeleri incelenmiş; ardından hukuki açıdan Gazze'nin statüsü değerlendirilmiştir.

İsrail'in 2005 yılında Gazze'den çekilmesiyle birlikte yaşanan iyimserlik ortamı birkaç ay içerisinde yerini umutsuzluğa bırakmıştır. Filistinliler için devletlerinin temellerini oluşturmak için bir adım; İsraililer için ise güvenli bir ortam da yaşama umudu içeren bu geri çekilme, taraflar arasındaki ilişkilerin giderek bozulmasına ve keskinleşmesine yol açmıştır. Taraflar arasında iyimserlik ortamının değişmesinde, etkin diplomatik stratejiler ortaya konulmadan ve Gazze'nin sosyo-ekonomik alt yapısı oluşturulmadan, belirsiz bir ortamda çekilme planının uygulanması etkili olmuştur. Bununla birlikte, Gazze'de Hamas'ın iktidara gelmesi de ikili ilişkilerin seyrini değiştirmiş ve İsrail'in Gazze bölgesindeki operasyonlarını artırmasına neden olmuştur. İsrail, güvenlik gerekçelerini öne sürerek, Gazze'ye yönelik operasyonlarını terörle mücadele sorununa dayandırmış ve Gazze bölgesine güç kullanımını meşru hale getirmeye çalışmıştır.

İsrail'in 2005 yılında Gazze Şeridi'nden çekilmesiyle, bölge siyasi ve hukuki bir belirsizlik içinde kalmıştır. İsrail'in Gazze bölgesinden çekilmesi siyasi açıdan, sadece Gazze'nin işgal statüsü açısından değil Filistin Devleti'nin geleceği açısından da önem teşkil etmektedir. İsrail, Gazze'den tek taraflı olarak çekilerek, Filistin'in hem siyasi hem de toprak bütünlüğünün birbirinden ayrılmasını derinleştirmiştir. Hamas, 2006 yılından sonra Gazze bölgesinde hükümetin yürütme, yasama ve yargı alanlarını devralarak Filistin Otoritesinden tamamen bağımsız geniş bir güvenlik alanı yaratmış ve Gazze Şeridi üzerindeki kontrolünü güçlendirmiştir. Hamas'ın Gazze'de kontrolü tamamen ele geçirmesinin ardından Filistin yönetimi, Batı Şeria ve Gazze olmak üzere de facto olarak ikiye ayrılmış ve Filistinlilerin siyasi çapta parçalanmasına neden olmuştur. İsrail'in kantonlaştırma politikasıyla ise, Batı Şeria ve Gazze bölgeleri örülen duvarlarla dış dünyadan izole getirilmiş ve bağlantı yolları koparılarak topraksal olarak bölünmüştür. Bu süreç içerisinde barış ortamının sağlanması için gerek İsrail'in gerekse Filistin Otoritesinin giderek birbirinden ayrılan politikalarıyla, iki Filistin toprağı (Gazze ve Batı Şeria Bölgesi) arasında açılan uçurumda bağımsız bir Filistin Devleti'nin toprak bütünlüğünden bahsetmek de mümkün görünmemektedir. Gazze'nin çekilmenin ardından işgal statüsünü hukuki açıdan değerlendirirsek ise, La Haye Sözleşmesinin 42. Maddesinde belirtildiği üzere işgal, düşman ordusunun fiili varlığına bağlanmıştır. 2005 sonrasında İsrail, Gazze Şeridi'nden bütün askerlerini çekerek fiilini varlığını sonlandırmıştır. Bununla birlikte, IV. Cenevre Sözleşmesinin işgal tanımında bahsettiği gibi işgalci devletin işgal altındaki topraklarda hükümet işlevlerini sonlandırmasıyla işgalin sona ereceği hükmü, Gazze'de yönetimi Hamas'a devreden İsrail için işgal statüsünün sonu anlamını taşımaktadır. Ancak, İsrail'in fiili olarak bölgeden çekilmesi bölgedeki etkin kontrolünü değiştirmemiştir. İsrail'in bölge üzerindeki etkin kontrolünü sürdürmesi Gazze'nin işgal statüsünde belirsizliğe yol açmaktadır. Uluslararası hukukun işgal tanımı çerçevesinde İsrail'in Gazze'yi işgalinin sona erdiğinden söz etsek bile İsrail, Gazze şeridindeki yasadışı ablukasını sürdürmekte ve Gazze'deki insani krizi derinleştirmektedir.

FINANSAL DESTEK

Finansal destek alınmamıştır.

ETİK

Yazar bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyduğunu beyan etmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Alexander, J. (2007). *Conflict, economic closure and human security in Gaza*. London: Oxford Research Group, 21 Haziran 2016'da erişim adresi, <http://www.pij.org/documents/gaza.pdf>
- Allen, L. (2012). The scales of occupation: 'Operation Cast Lead' and the targeting of the Gaza Strip. *Critique of Anthropology*, 32(3), 261–284. <https://doi.org/10.1177/0308275X12449103>
- Alon, G. (2003, May 27). Irate Likud MKs put PM on the defensive. *Ha'aretz*. <https://www.haaretz.com/1.5471753>
- Amir, M. (2021). Post-occupation Gaza: Israel's war on Palestinian futures. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 103(4), 283–300.
- Amnesty International (2022, February 1), Israel's apartheid against Palestinians cruel system of domination and crime against humanity. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/02/israels-apartheid-against-palestinians-a-cruel-system-of-domination-and-a-crime-against-humanity>
- Arı, T. (2004). *Geçmişten günümüze ortadoğu: Siyaset, savaş ve diplomasi*. Alfa Yayınları.
- Avinoam, S. (2009). *Why is Israel's presence in the territories still called "occupation?"*. Jerusalem/Israel, Jerusalem Center for Public Affairs. <http://jcpa.org/text/occupation-sharon.pdf>

- Bachmutsky, R. (2017), Otherwise occupied: The legal status of the Gaza strip 50 years after the six-day war. *Virginia Journal of International Law*, 57(2), 413–454.
- Baker, A. (2012). International humanitarian law, ICRC and Israel's status in the territories. *International Review of the Red Cross*, 94(888), 1511–1521.
- Bayraktar, B. (2013). *Oslo barış süreci, İsrail-Filistin barış görüşmeleri, 1991-2000*. İstanbul, Küre Yayınları.
- Bayraktar, B. (2014). Gazze'ye ekilen nefret tohumları. *Ortadoğu Analiz*, 6(64), 6–8.
- Ben Sasson-Gordis, A. (2016). *The strategic balance of Israel's withdrawal from Gaza (2005-2016)*. (M. Bubis, Trans.). Molad - The Center for the Renewal of Israeli Democracy. http://www.molad.org/images/upload/files/Disengagement-Eng-report-full_final-for-website.pdf
- Ben-Naftali, O., Gross, A. M., & Michaeli, K. (Ed.). (2005). Illegal occupation: Framing the occupied Palestinian territory. *Berkeley Journal of International Law*, 23(3), 551–614. <https://doi.org/10.15779/Z38H948>
- Benvenisti, E. (2012). *The international law of occupation*. UK, Oxford University Press.
- Bisharat, E. G. (2009). Israel's Invasion of Gaza in International Law. *Denv. Journal of International Law & Policy*, 38(1), 41–114. <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1199&context=djilp>.
- Blum, Z. Y. (1968), The missing reversioner: reflections on the status of Judea and Samaria. *Israel Law Review*, 3(2), 279–301.
- Central Intelligence Agency (2022), *Middle East: Gaza Strip*. The World Factbook. Retrieved May 29, 2022, from <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/html>
- Chomsky, N., & Pappé, I. (2011). *Yaşamla ölüm arasında Gazze: Dünden bugüne Filistin sorunu*, İstanbul, Bgst Yayınları.
- Chorev, H., & Shumacher, Y. (2014). The road to operation protective edge: Gaps in strategic perception. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 8(3), 9–24. <https://doi.org/10.1080/23739770.2014.11446599>
- Convention Respecting Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. (Hague IV), October 18, 1907, Retrieved October 9, 2021, from https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp
- Cuyckens, H. (2016). Is Israel still an occupying power in Gaza? *Netherlands International Law Review*, 63(3), 275-295. <https://doi.org/10.1007/s40802-016-0070-1>
- Cypel, S. (2011). *Duvarlar arasında: Çıkmazdaki İsrail toplumu*. (B. Çekmece, Çev.). Ankara, Arkadaş Yayınevi.
- Darcy, S., & Reynolds, J. (2010). An enduring occupation: The status of the Gaza strip from the perspective of International Humanitarian Law. *Journal of Conflict & Security Law*, 15(2), 211–243.
- Dinstein, Y. (2019). *The international law of belligerent occupation*. Cambridge University Press.
- Efrat, E. (1994). Jewish settlements in the West Bank and Gaza. In E. Karsh (Ed.), *Peace in the Middle East: The challenge for Israel* (pp. 135–148). Routledge.
- Efrat, E. (2006). *The West Bank and Gaza strip: A geography of occupation and disengagement*. (2006). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203965344>
- Filiu, J.-P. (2016). *Gazze tarihi*. (E. Alp, Çev.). İstanbul, Bilge Kültür Sanat Dağıtım.
- Freedom House (2013). *Gaza Strip*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/gaza-strip>
- Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War art. 6, August 12, 1949. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf
- Glick, C. B. (2021, September 4). The new plan to oust Netanyahu and its implications for Israel. *Israel Hayom*.
- Gordon, N. (2008). *Israel's occupation*. University of California Press.
- International Court of Justice. (2004). Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I. C. J. Reports. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>
- Koç, B. M. (2006). *İsrail Devleti'nin kuruluşu ve bölgesel etkileri 1948-2006*. İstanbul, Günizi Yayıncılık.
- Levin, G. (2014). One step forward or two steps back? Unilateralism and Israel's Gaza disengagement in the eyes of the World. *Israel Affairs*, 20(1), 87–103.
- Longobardo, M. (2021). The legality of closure on land and safe passage between the Gaza strip and the West Bank. *Asian Journal of International Law*, 11(1), 50–88.
- Luft, M. (2018). Living in a legal vacuum: The case of Israel's legal position and policy towards Gaza residents. *Israel Law Review*, 51(2), 193–234.
- Mari, M. (2005), The Israeli disengagement from the Gaza Strip: An end of the occupation? *Yearbook of International Humanitarian Law*, 8, 356–368. <https://doi.org/10.1017/S1389135905003569>
- Mark, R. C. (2005, February 2). *Israel's proposal to withdraw from Gaza* (CRS Report for Congress, Order Code RS22000). <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RS22000.pdf>
- Mnookin, R. H., Eiran, E., & Gilad, S. (2014). Is unilateralism always bad? Negotiation lessons from Israel's "Unilateral" Gaza withdrawal. *Negotiation Journal*, 30(2), 131–156. <https://doi.org/10.1111/nej.12051>
- Myre, G. (2005, February 21). Cabinet ratifies Gaza pullout. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com/2005/02/21/international/middleeast/21mideast>.

- Özkoç, Ö. (2009). Savaş ve barış: Doksanlı yıllarda Filistin-İsrail sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 167–195.
- Peleg, I. (1987). *Begin's foreign policy 1977-83*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Peters, J. (2010). The Gaza disengagement: Five years later. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 4(3), 33–44. <https://doi.org/10.1080/23739770.2010.11446612>
- PM Ariel Sharon at the Fourth Herzliya Conference, December 18, 2003, Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2003/Pages/Address%20by%20PM%20Ariel%20Sharon%20at%20the%20Fourth%20Herzliya.aspx>
- Prime Minister Ariel Sharon's four-stage disengagement plan, 2004, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-194935>
- Rynhold, J., & Waxman, D. (2008). Ideological change and Israel's disengagement from Gaza. *Political Science Quarterly*, 123(1), 11–37.
- Samson, E. (2010). Is Gaza occupied: Redefining the status of Gaza under international law. *American University International Law Review*, 25(5), 915–965.
- Shany, Y. (2009, February 25). The law applicable to non-occupied Gaza: A Comment on Bassiouni v. Prime Minister of Israel (Research Paper No. 13–09). The International Law Forum. The Hebrew University of Jerusalem Faculty of Law.
- Shavit, A. (2004, October 24). Top PM aide: Gaza plan aims to freeze the peace process. *Haaretz*. Retrieved June 12, 2022, from <http://www.haaretz.com/top-pm-aide-gaza-plan-aims-to-freeze-the-peace-process-1.136686>.
- Stephanopoulos, N. (2006). Israel's legal obligations to Gaza after the pullout. *Yale Journal of International Law*, 31, 524–528.
- The International Legal Forum. (2021). International law and operation guardian of the wall. <https://www.science.co.il/Arab-Israeli-conflict/documents/2021-05-International-law-and-operation-against-Hamas-in-Gaza.pdf>
- Tilley, V. (2012). *Beyond occupation: apartheid, colonialism and international law in the occupied Palestinian territories*. Pluto Press, London.
- Toçoğlu, F. Z. (2018, Nisan 9). Büyük Dönüş Yürüyüşü. Ortadoğu Enstitüsü - ORMER, https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/buyuk_donus_yuruyusu.pdf
- Tzabag, S. (2013). Operation pillar of defense: Lessons for modern warfare. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 7(3), 79–93.
- UN Doc. A/RES/64/92 (Jan. 19, 2010)
- UN Doc. A/RES/64/94 (Jan. 19, 2010).
- UN News. (2004, May 4). *Meeting at UN, Quartet issues positive reaction to Israel's Gaza withdrawal plan*. United Nations. <https://news.un.org/en/story/2004/05/102352-meeting-un-quartet-issues-positive-reaction-israels-gaza-withdrawal-plan>
- United Nations (2009, September 15). *Report of the United Nations fact finding mission on the Gaza conflict (A/HRC/12/48)*.
- United Nations Security Council Resolution, 1860, adopted by the Security Council at its 6063rd meeting, on 8 January 2009. UN Doc. S/RES/1860.
- UNRWA. (2021). Where we work. Gaza Strip. <https://www.unrwa.org/where-we-work/gaza-strip>
- Weisburd, D., & Lernau, H. (2006). What prevented violence in Jewish settlements in the withdrawal from the Gaza strip: Toward a perspective of normative balance. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 22(1), 37–81. <http://hdl.handle.net/1811/77114>
- White House (2004, April 14). Letter from President Bush to Prime Minister Ariel Sharon. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/04/20040414-3.html>

Extended Abstract

Today, the status of the Gaza Strip as an occupied zone has once again become the focus of political, legal and academic debates after a series of developments in the region since 2005. Therefore, in this study, the reasons for Israel's decision to withdraw in 2005, the asymmetrical conflicts in the region after the withdrawal decision, and the question of whether Gaza's occupation status after the withdrawal is discussed.

After Israel's plan to withdraw from Gaza, different reasons were brought to the fore by different groups. Therefore, there is no single reason for the withdrawal plan. Although the ideological change in Israeli domestic politics is effective in the withdrawal plan, it is not sufficient to explain the withdrawal on its own. Increasing international raids and security problems have also been a driving force. In

summary, these reasons embody important features in understanding the timing, unilateral nature and scope of the withdrawal plan.

In the past seventeen years after the Israeli withdrawal from Gaza, Israel has conducted four operations against Gaza: Operation Cast Iron Lead (2008), Operation Pillar of Defense (2012), Operation Protective Line (2014), and Operation Guardian of the Walls (2021). Although it was a severe operation, it organized many small and medium-sized operations. As can be seen from these operations, Israel's efforts to keep the region under control did not come to an end with the withdrawal of Israel from the Gaza region, and it continued to implement its policies of violence in a systematic way. As a result, when we briefly evaluate the situation in Gaza, after Hamas won the elections in Gaza in 2006, Israel decided to close the borders of the Gaza Strip, followed by a naval blockade in 2009 after the Cast Lead operation. On December 6, 2021, it completed the construction of the Gaza Wall, which completely surrounds Gaza from land and sea. Today, access to the Gaza Strip is restricted by both an air and naval blockade and Israeli control of roads. However, for security reasons, Israel has significantly reduced the freedom of movement of people from region to region by imposing restrictions on goods entering and leaving the region.

With Israel's withdrawal from the Gaza Strip in 2005, the region remained in a state of political and legal uncertainty. The occupation status of Gaza is fundamentally important in that it is subject to the rights and obligations applicable in cases of occupation under international humanitarian law and international human rights law, depending on whether Israel is the occupying power of the region or not. The occupation status of Gaza, which was occupied by Israel in the 1967 War, after the decision to withdraw in 2005, has led to different approaches to the problem in the context of international humanitarian law. As stated in Article 42 of the Hague Convention, the occupation was dependent on the actual presence of the enemy army. After 2005, Israel ended its existence by withdrawing all its soldiers from the Gaza Strip. However, IV. As stated in the definition of occupation in the Geneva Convention, the provision that the occupation will end when the occupying state terminates its government functions in the occupied territories means the end of the occupation status for Israel, which handed over the administration in Gaza to Hamas. However, the actual withdrawal of Israel from the region did not change its effective control in the region. Israel's continued effective control over the region causes uncertainty in Gaza's occupation status. Even if we talk about the end of Israel's occupation of Gaza within the framework of the definition of occupation in international law, Israel continues its illegal blockade of the Gaza strip and deepens the humanitarian crisis in Gaza.